

елементів (коренів, префіксів, суфіксів, префіксоїдів, суфіксоїдів). Напр., *глобалізм* (сукупність поглядів на глобалізацію, які полягають у позитивній оцінці її) і *глобалізація* (процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції); *виборці* (громадяни, які мають право головувати на виборах) і *виборники* (члени колегії виборників у США) [2].

Паронімія в термінології й загальновживаній лексиці має спільні риси. Звичайно виокремлюють зовнішню системну паронімію, коли одне найменування паронімічного ряду належить до терміносистеми, а друге є загальновживаним словом або терміном іншої галузі: *люстрація* (заборона функціонерам високого рангу усунутої від влади в країні політичної партії протягом певного часу обіймати посади в держпараті, обиратися в представницькі органи, бути суддями) та *ілюстрація*, і внутрішню системну паронімію: *політика* (загальний напрям, характер діяльності держави, певного класу, політичної партії) – *політія* (найправильніша форма держави, за Аристотелем, в умовах якої більшість керує в інтересах загального блага, поєднання найкращих рис аристократії і демократії) – *політологія* (наука про політику).

Отже, явище паронімії притаманне і юридичній термінології. Потрібно уважно ставитися до вживання паронімів в юридичному мовленні.

Список використаних джерел

1. Проценко Г. П. та ін. Правнича лінгвістика : навч. посіб. / за заг. ред. С.М. Гусарова. Київ: А.В. Паливода, 2010. 312 с.
2. Тодор О. Пароніми та омоніми в політологічній терміносистемі. *Культура слова*. 2017. № 87. С. 196.

Каручеру Уляна Андріївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Красницька Анжела

Віталіївна, доцент кафедри правничої

лінгвістики Національної академії внутрішніх

справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПОЛІСЕМІЯ ТА СИНОНІМІЯ В ЗАКОНОДАВЧИХ ТЕКСТАХ

Питання полісемії та синонімії термінів у різних терміносистемах вважаються одними із найбільш дискусійних. Це підтверджують окремі матеріали наукових розробок, автори яких описують окреслене явище в різних галузевих терміносистемах. Н. В. Руколяньська стверджує, що здатність слова, а отже, і терміна як мовного знака поняття, до багатозначності – невід’ємна властивість мови й основа семасіологічних законів [1, с.124]. Традиційно прийнято розглядати полісемію як

недолік термінології. Так, А. В. Красницька зазначає, що полісемія є небажаним явищем і суттєвим недоліком терміносистеми. Основна ознака терміна, без якої він не може виконувати функцію позначення суто певного поняття – його однозначність, а співвіднесеність терміна з поняттям передбачає його моносемантичність. Що конкретніше місце терміна в системі, тим він точніше, адже різні значення одного слова стають до кінця зрозумілими тільки в контексті, у сполученні з іншими словами. В юриспруденції особливе значення має точність вираження думки. При багатозначності граматична форма норми не відповідатиме її змісту й логічній структурі. І тому багатозначність, яка збагачує й прикрашає мову, не може застосовуватись у термінології [2, с. 172].

У правових актах як різновиди полісемії найчастіше використовують метафору (напр., процесуальний акт – акт вандалізму), метонімію (напр., забезпечення позову (одна з гарантій захисту інтересів позивача); зупинка руху (певна дія) – автомобільна зупинка (місце зупинки транспорту) тасинекдоху, тобто перенесення назви з цілого на частину або з частини на ціле (напр., начальство наказало виконати).

Однією з причин полісемії в термінології галузі є недостатня вивченість і визначеність певних понять, і зокрема нових, що не дає можливості подати їхню чітку й однозначну дефініцію, яка включала б усі їх ознаки, а не лише істотні. Термінологізація відбувається і внаслідок перенесення назви з існуючого предмета чи явища на новий за подібністю (метафора) чи суміжністю (метонімія), які в загальнолітературній мові сприяють створенню образності, а в спеціальній номінації використовуються для утворення нових термінів. Зв'язок зі словом, яке дало ім'я новому термінові, зберігається лише у формі семантичної мотивованості останнього [1, с. 127].

Невпорядкованість юридичної термінології виявляється також в синонімії. Г. Пастернак вважає, що синонімія в термінології зумовлена як лінгвістичними, так й екстралінгвістичними чинниками: 1) неуніфікованістю термінології; 2) постійним розвитком наук, що супроводжується появою нових понять і бажанням дати кожному поняттю найточнішу номінацію; 3) наявність застарілих назв, які функціонують з новими; 4) відродження вдалих термінів, які з певних причин не вживалися протягом певного часу; 5) паралельне вживання запозиченого й автохтонного термінів; 6) необхідністю мовної економії, що породжує синонімію різних структурних рівнів; 7) номінацією того самого поняття різними науковими школами [3, с. 190].

Аналіз Кримінального кодексу України свідчить про те, що в ньому можна спостерігати недоречне вживання синонімічних термінів і слів. Наприклад: а) неповнолітні – малолітні особи – особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку – малолітні; б) неправдива інформація та недостовірна інформація; в) близькі – близькі родичі – родичі – близькі особи – члени сім'ї тощо.

Зрозуміло, що синоніми у більшості випадків дозволяють пояснити або уточнити думку автора нормативно-правового акта,

надають висловлюванням змістових і стилістичних відтінків, можуть уживатися для роз'яснення слів. Однак у нормативно-правових актах синоніми не можуть мати семантичних і стилістичних значень, а невдало обраний синонім здатний перекрутити зміст тексту нормативно-правового акта. Доречно зазначено, що застосування синонімів є поширеним недоліком юридичної термінології. Їх використання має бути мінімальним. Надлишкове ж використання синонімів у юридичних документах може призвести до порушення законності, породжує плутанину, труднощі при тлумаченні норм (напр., підлог, підробка, підроблення, фальсифікація). Термін не повинен мати синонімів, тому що головне у правовому документі – це точність [2, с. 178]. Проте уникнути явищ синонімії немає можливості. Хоча вважається, що уникнути синонімічності можна за умови розроблення термінології для кожної галузі права. Однак, як зазначає В. М. Савицький, у реальному житті нова галузь не виникає з нічого. Кожна галузь права сприймає словесну оболонку суміжних галузей з усіма їх достоїнствами й недоліками, у тому числі й термінологічного характеру [4, с. 277].

Слушно зазначено, що одним із найважливіших аспектів єдності юридичної термінології є необхідність уникнення в законодавчих текстах термінів із різними значеннями і однаковим звуковим складом [5, с. 96].

До термінів вчені-правознавці та вчені-лінгвісти ставлять специфічні вимоги. Зокрема, у 60-ті роки XX ст. Д. С. Лотте висунув до термінів наступні вимоги: системність; незалежність від контексту; однозначність; точність та лаконічність. Термін не повинен бути полісистемним, омонімічним, синонімічним [6, с. 88]. А. В. Красницька зазначає, що право повинно прагнути досконалості, а саме: повноти правового регулювання, логічності та несуперечності правових норм, структурної організованості. Для забезпечення єдності термінології при вживанні юридичних термінів повинна існувати система вимог, що висуваються до їх уживання у правовому тексті [7, с. 77]. Дослідниця до основних вимог щодо вживання багатозначних слів у нормативно-правових актах відносить: а) один і той самий юридичний термін повинен застосовуватися при позначенні у правовому акті лише одного певного поняття; б) кожному поняттю повинен відповідати лише один спеціальний термін; в) при позначенні різних правових понять не слід використовувати один термін; г) не перенасичувати текст документа багатозначними словами [2, с. 185]. Основними вимогами щодо вживання синонімів у правових актах є: а) не допускати неправильного і неточного використання синонімів, адже кожен синонім має свій відтінок, а невдало дібраний синонім неточно орієнтує та здатен звужити чи розширити зміст акта (неповнолітній – малолітній – малий); б) уживати з багатьох близьких за значенням слів те єдине, яке в одному конкретному контексті стане найбільш виправданим; в) не допускати безсистемного і надмірного вживання синонімів у тексті процесуального акта; г) не допускати вживання синонімів на позначення одного й того самого поняття, оскільки синоніми різняться відтінками значень;

д) в юридичному документі назва предмета повинна залишатися незмінною, а не замінюватися синонімами [2, с. 188].

Таким чином, наявність полісемії та синонімії у законодавчих текстах породжує плутанину та непорозуміння, труднощі при тлумаченні норм, призводить до необхідності давати додаткові роз'яснення; позначення різних понять однаковим терміном є передумовою помилок у правозастосовній практиці.

Список використаних джерел

1. Руколянська Н. В. Полісемія в термінології кримінально-процесуального права України. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Мовознавство». № 11. 2015. Вип. 21 (3).

2. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : Посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.

3. Пастернак Г. Синонімія та антонімія в економіко-правовій термінології. Українська термінологія і сучасність: Зб. наукових праць. Вип. УІІ. Київ : КНЕУ. 2007.

4. Савицкий В. М. Язык процессуального закона (вопросы терминологии). Под ред. А. Я. Сухарева. Москва : Наука. 1987. 287 с.

5. Руколянська Н. В. Лексичні омоніми в текстах статей чинного Кримінально-процесуального кодексу України. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи*. Тези доповідей. Київ : НАВС. 2008.

6. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва : Изд-во АН СССР. 1961.

7. Красницька А. В. Вимоги, що ставляться до застосування юридичних термінів у нормативно-правових актах. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи* : матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (27 лист. 2015 р.). Київ : НАВС. 2014. 244 с.

Король Елла Едуардівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання Національної
академії внутрішніх справ

**Науковий керівник: Стратулат Наталія
Вікторівна**, професор кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук, доцент

ТЕРМІН «ІЗОЛЯЦІЯ» У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Ізоляція осіб, засуджених до різних видів покарань, як то – арешт, позбавлення волі на певний термін і довічне позбавлення волі – це суттєва умова досягнення мети, покладеної на ці покарання – кара засудженого,